

MAYER ERZSÉBET

Szakolczay Lajos: Nagybányától Picassóig

Cédrus Művészeti Alapítvány – Napkút, 2015

„Mi, magyarok a kegyelem
bal oldalára születünk.
Még a mosolyunk is nyikorog.”
(Szalay Lajos)

Figyelmeztetnem illik az olvasót: Szakolczay Lajos művészeti írásainak válogatott gyűjteménye ezer oldal, a névjegyzékben közel másfél ezer név szerepel, ha tárgymutató is tartozna a kötethez, akár meg is duplázódhatna ez az adathalmaz, a kötet súlya közel két kiló. Mindebből következik, hogy az intellektuális nagybirtokon való tájékozódás komoly kihívást jelent.

Megkísérlem. Módszertani útmutatóként érdemes kijelölni – többnapos olvasás után van is erre esély – a koordinátákat. Az írások térbeli tengelyét a Brassó–Kolozsvár–Budapest–Bécs–Berlin–Párizs útvonal képezi, a vertikálisát pedig a földet és az eget összekötő – értve ezalatt az anyag átszellemítésének szándékát és megvalósítását – alkotói készség, vagyis a profán átfordítása a szakralitásba, emelkedettebb hangnemben fogalmazva: az ige meghallását jelenti, ami magában rejti a magányból, a szenvedésből való kijutás erkölcsi erejét.

A kötet műfaja: esszé-kritika, interjú, kiállításmegnyitó, portré, emlékkép. Valamennyiük közös jegye a szubjektív, személyessé átlényegített viszonyulás a témához, ami egyúttal veszélyt is hordoz magában, ugyanis a felsorolt – elsősorban szóbeli és alkalmi – megnyilvánulások igazodnak az aktuális beszédhelyzethez. Esterházy Péter sarkított megfogalmazásában valahogy így: „A kiállításmegnyitó nem az őszinteség temploma.” A felsorolt műfajok a beszéd tónusát és hangnemét is meghatározzák. Szakolczay mint irodalmi vénájú, érzékeny ember vonzódik a mély empatikus képességről tanúskodó elégikus hangnemhez. Az általa jelzett emberi, szakmai nehézségeket ódai magaslatba emelve viszi az elviselhetőség és valamiféle megoldás felé. A szárnyalás, a belső hit esetenként rapszodikus szenvedélybe megy át. Az-

tán néha ki-kivillan a sorokból erőteljes iróniája, majd kritikája élessé válik különösen akkor, amikor a szovjet képzőművészet „röhejes” alkotóiról és alkotásairól szól.

Szakolczay világ- és művészetszemlélete kontúrosan van jelen az egész kötetben. A történelem vétki minduntalan előbukkannak írásaiban. A címben feltüntetett Nagybánya egyszerre történelmi tény és fontos művészeti csoportosulás, költői képként: a Trianon által elorzott fényhaza. A trianoni győtrelem mellett felsejlik a kelet-közép-európai sors, a hozzájuk kapcsolódó tragikus élethelyzetekig: hadifogság, kitelepítés... Kós András szobrász szavaival: „Sok azoknak az éveknek a száma, melyekre a történelem kérdés nélkül rátette a kezét.” A tanulmányok háttérében érződik a szocializmus, a rendszerváltás, valamint napjaink posztmodernjének sötét és felemás világa, ahogy utal erre a mottóként idézett szöveg is. Szakolczay érzékelteti, hogy a történelmi helyzeteket stabilizáló intézményi rendszer miként szolgálta ki „a fejlődés gerincvonalát” (sic!), miként verte béklyóba az eredeti tehetségeket. Láttatja azt is, hogy az egyenarcot miként váltja fel a festővagányok és az intézményi vagányok tevékenysége. Különösen zavarja az az „esztétikai” elvárás, miszerint az a jó mű, ami beleillik a nemzetközi festészet kontextusába.

Az alkotók, szerzők életművét is ebbe a viszonyrendbe helyezi el és ebben láttatja. Az alkotóktól, szerzőktől elvárja a belső békét, azt, hogy önmaguk legyenek, hogy értékrendjük tapintható és áttetsző legyen alkotásaikban. Tömören megfogalmazva: azt, hogy hiteles személyiségként álljanak életművük mögött.

Nem véletlen, hogy kulcsszóként szerepel tanulmányaiban az *organikus világ* szó szerkezet, a műalkotásokkal kapcsolatban pedig a rendszer, a vonalhaló organikus világa. A kérdés persze az, hogy egy anorganikus világban miként lehet organikus életet élni és organikus művészetet művelni. Szakolczay talán éppen emiatt firtathatja a külső és a belső világ diszszonanciáját, az idő mozgását és tartamát. Tágabb összefüggésbe állítva a problémát rámutat a termé-

szettől való el- és kiszakadás gondjára, a tartógyöke-
rek kifordulására a megtartó és tápláló földből, a pa-
raszti múlt homályba veszésére s a kozmikus kötelék-
ek eltűnésére. Érdeklődéssel figyeli és érzékeli az
alkotók személyiségvonásait, akik többnyire magá-
nyosak, találékonyak, különcök, bátrak, önmegvallók,
vagy éppen a kínos hallgatás fojtja őket. A nagy sze-
mélyiségek előtt főhajtással tiszteleg. Fülep Lajos,
Németh Lajos, A. Tóth Sándor, Barcsay Jenő neve kí-
vánkozik ide. A kritérium az ő esetükben mindig
ugyanaz, a jellem, az elhivatottság, a rendszerszerű
gondolkodás, organikus világkép, a tárgyak szellemi-
ségének élethez hívása. Csíkszentmihályi Róbert neve
is a zseniális alkotók között szerepel. Az indoklás né-
miképp eltér a többi nagyra becsült alkotótól, őt
ugyanis azért tiszteli, mert „meri elengedni magát”.
Nem lebecsülendő személyiségjegye.

A művészeti irányzatok közül írásaiban előtér-
be kerül az expresszionizmus, a francia vadak, a fu-
turizmus sebességimádata, az aktivizmus, az orga-
nikus konstruktivizmus. A posztmodern szélsősé-
ges megnyilvánulásait fenntartással kezeli. A bar-
bár szépségésmény, a felfokozott nőiség és eroti-
ka, a furcsa erők egyensúlya, a közízlés és jó ízlés
határainak áthágása idegen tőle. A kötet lapjain tor-

lódnak a különböző művészeti műfajok, szóba jön a
fametszet, litográfia, rajz, rézkarc, grafikák, fény-
kép, szitanyomat, montázs. Majd az illusztráció,
ahol eszméket, hitet kell szemléletessé tenni. Eb-
ben a vonatkozásban kitérített hely illeti Karátson
Gábort, Kondor Bélát, Nagy Lászlót, akik képzőmű-
vészként és költőként is szerepelnek. Szakolczay
művészetfigyelő és -értékelő tevékenységében kü-
lön hely jut a különböző művészeti ágak kölcsönha-
tásának. Korniss Dezsőnél Bartók mély szellemisé-
ge működik, Kohán Györgynél Beethoven világszen-
vedése és szenvedélye válik alkotói energiává, a
színek pedig dalként hatnak Emil Noldénál. Szellemi
ősként tűnik fel Hamvas Béla, inspiratív erőként
Weöres Sándor és József Attila költészete.

A kötet utolsó fejezetében megismerkedhe-
tünk a névkártyák történetével. Eljártam azzal
az ötlettel, hogy milyen lenne Szakolczay Lajos név-
kártyája. Elképzelem szerint az alaptónus vörös
lenne. A kártyán az alábbi cím szerepelne: Koz-
mosz, Kárpát-medence Régió, Emmauszi út, Fa-
csúcs házak 1. A bélyeg közepén lent helyezkedne
el, amiről a megajándékozott tudni fogja, hogy a
szerző találmánya várja a még felmerülő intellektuá-
lis kérdések tisztázására. Éljenek vele!

KOSZTA JÓZSEF gyűjteményes kiállítása
2016. május 1-ig | Várkert Bazár - Testőrpalota

Nyitva tartás: kedd-vasárnap 10.00-18.00 | www.kogart.hu | varkertbazar.hu

